

KAPITTEL 6

Anerkjennelse, identitet og fremmedgjøring

Skriftspråk er kommunikasjon, og kommunikasjon er medmenneskelig kontakt.

Når vi tar slik kontakt, er det ikke bare fordi vi trenger å meddele noe eller få noe meddelt, men fordi vi trenger hverandre.

— Anders Johansen, *Samtalens tynne tråd*

Vi har nå sett mange eksempler på at det å skrive ikke bare er en aktivitet som man enten liker eller ikke liker å drive med, men noe dypt meningsfullt som angår selvforholdet. Dette kapitlet bringer oss dypere inn i en teoretisk forståelse av denne sammenhengen ved hjelp av begreper fra sosialfilosofi og -psykologi. Når vi ser nærmere på hvordan et *selv* konstitueres med en bestemt identitet, slik at vi kan oppfatte oss selv som en person med bestemte egenskaper, blir det mulig å forstå hvordan skriving kan være konstituerende for selvforholdet. Det er altså ikke tilfeldig at mange opplever skriving, og strevet med å skrive, som så betydelig.

Det sosialfilosofiske utgangspunktet her er at selvet formes og former seg selv som en bestemt identitet gjennom samspill med andre. Dette innebærer blant annet at vi danner en forståelse av hvem vi er, gjennom å tolke andres reaksjoner på våre uttrykk eller selvuttrykk. Vi kan bare bli et selv blant andre selv, ifølge filosofen Charles Taylor, og ressursene for å danne (oppfatningen av) et selv ligger ikke i vårt eget indre, men i det sosiale.⁵⁷ Videre hevder Taylor at vi forstår våre egne liv – altså vårt selv – som meningsfulle narrativer: Vi har alltid en oppfatning om at livet har en retning der vi kommer fra noe og er på vei mot noe annet. En annen måte å si dette på, er at det vi er, er noe vi har blitt.⁵⁸ Det å forstå sitt liv som en historie (*making sense of one's life as a story*) er ikke, for

---

⁵⁷ Taylor, *Sources of the Self*.

⁵⁸ *Ibid.*, 47.

Taylor, noe vi kan velge, eller velge bort, fordi våre liv eksisterer i et rom av spørsmål (*space of questions*) om hva det vil si å leve og å leve et godt liv, og slike spørsmål kan bare besvares, hevder han, ved hjelp av et sammenhengende narrativ. Dette kan være en nøkkel til å forstå hvorfor språk og mening i skrift og tale er så viktig for oss mennesker.

Den meningen det her er snakk om, er ikke bare noe som gjelder for den enkelte, da våre livsfortellinger inngår i større fortellinger eller rammeverk som Taylor kaller *meningsfylte horisonter*. I dette perspektivet er anerkjennelse av oss selv som noe, det vil si noen som har sin plass i en større meningsfull sammenheng, en vesentlig faktor for å kunne si at livet vi lever, er et meningsfylt liv.

Et teoretisk rammeverk som egner seg spesielt godt til å belyse sammenhengen mellom skriveerfaringer og selvoppfatning, men som meg bekjent ikke har vært brukt på dette området, er Axel Honneths teori om identitetsutvikling gjennom anerkjennelse.⁵⁹ Teorien dreier seg om hvordan en persons identitet – både den sosiale identiteten og selvoppfatningen – utvikler seg gjennom bestemte erfaringer: erfaringer som kan være overveiende preget av å enten oppleve eller mangle *anerkjennelse*. Anerkjennelse slik Honneth bruker begrepet, er ikke først og fremst den ytre anerkjennelsen som kjente personer oppnår, men et hverdagslig fenomen mellom alle mennesker som har med hverandre å gjøre. Med Honneths ord:

Individene konstitueres som personer utelukkende ved at de gjennom tilslutning eller avvisning fra andre lærer å forholde seg til seg selv som vesener med bestemte positive egenskaper og ferdigheter. Omfanget av disse egenskapene, og dermed graden av positivt selvforhold, vokser med hver ny form for anerkjennelse som den enkelte kan relatere til seg selv som subjekt.⁶⁰

Utgangspunktet for Honneth er at vi mennesker trenger andre mennesker for å kunne danne oss en oppfatning om hvem vi selv er. Fra vi er små av, former vi forestillinger om oss selv gjennom å erfare andres reaksjoner på ting vi gjør og de tilbakemeldingene vi får, men også mer subtilt,

---

⁵⁹ Honneth, *Kamp om anerkjennelse*.

⁶⁰ *Ibid.*, 181.

ut fra hvilken rolle vi blir tildelt i sosiale relasjoner. Anerkjennelse er en dimensjon ved erfaringer som gjør det mulig for oss å se oss selv *som* noe eller noen. Denne ideen krever litt forklaring.

Honneths teori er normativ: Han mener at vi mennesker er født med visse grunnleggende behov som først og fremst er sosiale, som behovet for omsorg og for inngå i relasjoner, og at disse behovene enten kan møtes bekreftende og positivt, gjennom *anerkjennelse* eller *aktelse*, eller de kan overses, avvises eller krenkes gjennom det som kan kalles *misaktelse*. Når en personlig utviklingsprosess er vellykket (merk det normative uttrykket; Honneths begrep er «vellykket intersubjektivitet») er det mulig å oppnå det Honneth kaller *selvrealisering*. Men selvrealisering er ikke et endepunkt, det er noe som blir til gjennom bestemte typer erfaringer; erfaringer som gjør det mulig å utvikle det Honneth kaller *selvtillit*, *selvrespekt* og *selvverdsettelse*. Fortsettelsen av sitatet ovenfor lyder: «Muligheten for selvtillit er nedlagt i kjærlighetserfaringen, muligheten for selvrespekt i erfaringen av rettslig anerkjennelse og muligheten for selvverdsetting i erfaringen av solidaritet.»⁶¹

Selvtillit, selvrespekt og selvverdsettelse er altså tre aspekter av selvrealisering; og alle disse momentene kan i sin tur knyttes direkte til det spesielle settet av erfaringer som oppstår gjennom å kommunisere og uttrykke seg – muntlig og skriftlig.⁶² Jeg skal ta for meg de tre aspektene etter tur, og vise hvordan Honneths teori kan brukes for å belyse identitetsutvikling gjennom skriveerfaringer.

Identitetsutvikling gjennom skriveerfaringer

«Selvtillit» viser til det mest grunnleggende selvforholdet. Som barn har vi ifølge Honneth – med støtte i utviklingspsykologiens tilknytningsteori – behov for å bli tatt imot betingelsesløst, slik vi *er* med alle våre emosjoner og emosjonsuttrykk. Dette baserer seg på menneskets aller mest grunnleggende behov for kjærlighet og omsorg. Det å bli tatt imot i all vår sårbarhet gjør det mulig å utvikle en oppfatning om at vi også i framtiden

⁶¹ Ibid.

⁶² Honneth bygger også på Erik H. Erikson, i tillegg til psykoanalytisk teori (spesielt objektrelasjonsteori).

kan bli tatt imot, og kanskje elsket i nære relasjoner, samt å danne vennskap. Slike erfaringer lar oss utvikle det Honneth kaller *selvtillit*, og den anerkjennelsen det er snakk om her, er først og fremst emosjonell. De erfaringene vi gjør i barndommen har også mye med uttrykk å gjøre, og et vellykket utfall vil være dannelsen av følgende forestilling eller selvoppfatning: «Jeg er en person som kan uttrykke meg og delta i nære fellesskap.»

Selvtillit er ifølge Honneth en forutsetning for å danne vellykkete intersubjektive relasjoner utenfor den nære familien. Selv om vi ikke alltid *blir* tatt imot, har vi en grunnleggende tillit til at vi *kan* bli det, og dette hjelper oss til å skille mellom egne og andres behov og oppfatninger. Den som derimot har blitt avvist i sine grunnleggende behov, oversett, misaktet eller krenket av sine nærmeste omsorgspersoner, vil ha vanskeligheter med å stole på at det er mulig å bli mottatt med sitt eget uttrykk, og kanskje elsket.

De tre erfaringsfærene henger sammen med og bygger på hverandre. Den andre sfæren Honneth beskriver er den rettslige sfæren, der vi er gjenstand for et felles lovverk, det vil si som rettssubjekter. Dersom vi anerkjennes som personer med rettigheter som ikke skal krenkes, får vi anledning til å utvikle det Honneth kaller *selvrespekt* eller *selvaktelse*, uttrykt i utsagnet «Jeg er en som er verdig andres respekt.» Motsatt, dersom vi opplever at våre rettigheter ikke teller likt som andres, men misaktes eller krenkes, kan dette gå ut over muligheten til å utvikle selvrespekt. Mangel på selvrespekt kan forplante seg til andre, ikke-rettslige situasjoner, for eksempel når et menneske opplever å bli dårlig behandlet av myndighetspersoner, og lar ydmykelsen gå ut over sine nærmeste.

Den tredje sfæren for anerkjennelse er det sosiale livet, som i Honneths diskusjon er et fellesskap med felles mål, som studie- og arbeidslivet. Et slikt fellesskap består av deltakere som er ulike, og som sammen og hver for seg bidrar til å realisere målene. Vellykket intersubjektivitet innebærer her å bli verdsatt som en *unik* deltaker i et sosialt fellesskap, der mange mennesker deltar med *ulike* bidrag. Honneth snakker om «solidaritet». Å bli anerkjent i det sosiale livet betyr at vårt bidrag, som er unikt, teller med fordi ingen andre kan bidra med akkurat det som jeg, med mine erfaringer og min bakgrunn, kan. Da blir det mulig å si at: «Jeg er et uerstattelig

og unikt individ med egenskaper og kvalifikasjoner som bidrar til samfunnets reproduksjon og funksjoner.» «En person kan nemlig bare føle seg 'verdifull', skriver Honneth, «hvis den vet at den anerkjennes for prestasjoner som den nettopp ikke deler med alle andre.»⁶³ Dette er etter mitt syn en treffende beskrivelse av anerkjennelsesdynamikken i et akademisk fellesskap, spesielt når det gjelder skriving: Å skrive og publisere betyr, i hvert fall i en del fagtradisjoner, å bidra til det akademiske fellesskapet med noe som bare jeg kan gjøre på *denne måten*.

Til sammen danner de tre formene for anerkjennelse grunnlaget for *selvrealisering* gjennom intersubjektive erfaringer. Hvis vi bruker anerkjennelsesperspektivet til å belyse skriveerfaringer, får vi da et begrepsapparat som kan belyse hvordan identitetsprosesser henger sammen med det å uttrykke seg. Honneth snakker blant annet om den helt grunnleggende formen for selvrespekt som er knyttet til utviklingen av følelsesmessig tillit til egne ferdigheter, som det å skrive. Fra den primære sfæren, familien, der vi kan uttrykke våre egne opplevelser – ikke minst følelser – og bli lyttet til, snakket med og kanskje lest for som barn, går det en linje til å erfare at vårt uttrykk er gyldig og teller på lik linje med andres – for eksempel på skolen – og etter hvert kanskje gi vårt unike bidrag til et akademisk eller faglig fellesskap. Veien dit går gjennom en rekke formelle og uformelle prosesser for å bli en fullverdig, anerkjent deltaker. Sammenhengen mellom uttrykk og deltakelse blir tydeligst når vi ser på det sosiale livet, der erfaringer som kan gi grunnlag for selvverdsettelse henger sammen med et unikt uttrykk som blir verdsatt av andre, som i publikasjoner, bokomtaler osv.⁶⁴

Teorien om identitetsdannelse gjennom anerkjennelse kan dermed brukes til å belyse hvordan vi blir til «noen», en person med bestemte egenskaper, gjennom de intersubjektive erfaringene vi gjør oss. Anerkjennelsesprosesser gjør at vi kan se oss selv som noe (mer eller mindre) bestemt, i relasjon til andre. For eksempel når vi blir elev i kraft av en

63 Honneth, *Kamp om anerkjennelse*, 134.

64 Ifølge filosofen Hannah Arendt (*The Human Condition*) er det å kunne komme til syne for hverandre som likeverdige deltakere i en felles offentlighet selve utfoldelsen av frihet, der mennesker som er ulike kommer sammen og skaper en felles verden. Men adgangen til et felles, offentlig rom for uttrykk er ikke nødvendigvis enkel. I akademisk sammenheng er hersketeknikker som usynliggjøring, å bli fratatt sine ord og ideer eller utelatt fra faglige diskusjoner ikke uvanlig.

lærer, klient når vi går til en terapeut, kunde når vi går og handler eller bruker når vi benytter oss av en tjeneste. Eller mer nyansert, at vi ser oss selv som morsomme fordi vi har fått andre til å le av oss, kreative fordi vi har fått oppmerksomhet omkring noe vi har laget eller som verdige å lyttes til fordi vi har fått taletid.

Hva så med skriving? Blir vi forfattere av å skrive? Nei, så enkelt er det ikke. Hva med å publisere, blir vi forfattere da, eller trengs det i tillegg lesere? Ja, og hvem blir vi egentlig når vi skriver fagtekster?

Selvforståelse: Hvem skal jeg være?

Forfattere, journalister, intellektuelle og andre som skriver under eget navn har gjerne investert en god del psykisk energi i sitt navn, eller sin «penn», som det noen ganger kalles. Noen ganger kan det bli problematisk å skille den faglige identiteten fra den private, for hvor stor del av identiteten er *ikke* forfatter, journalist, intellektuell eller forsker? Fins det i det hele tatt en rest? Når skrivingen blir en stor del av privatlivet, eller det som skulle ha vært fritiden – som hos N, som befinner seg inne i en skriveprosess enten han går til bussen eller vasker opp – vil det ikke lenger være noen vesentlig forskjell mellom den private og den faglige identiteten. Med et psykoanalytisk uttrykk kan vi si at selvfølelsen er forbundet med en faglig-profesjonell *persona*. Det klassiske dobbeltgjengermotivet i litteraturen kan ses som et bilde på denne situasjonen, der fortelleren ikke lenger vet hvem som kontrollerer hvem.

Det er også interessant å spørre seg hvordan ulike fagtradisjoner bidrar eller legger opp til ulike identitetsprosjekter. Dersom skriving ses på som en kjerneaktivitet, slik som i litteraturfag, der studentene blant annet lærer å skrive bokomtaler og -kritikk, er det helt tydelig at arbeid med tekst er en *faglig* kjerneaktivitet. I en del profesjonsfag kreves det også at studentene skriver refleksjoner over seg selv som student i faget, over sine erfaringer fra praksis, over sin yrkesrolle og kanskje også over fagets selvforståelse. Skriving brukes her direkte til å utforske den nye, faglige identiteten. Men i en del fag – tenk kjemi eller fysikk – vil det virke nærmest absurd å skulle reflektere over seg selv i møte med faget eller omvendt. For hvem skulle være interessert i å lese om studenters refleksjoner over

fysikkens lover? Videre, hvis faget er omgitt av en aura av ikke å være et «skrivefag», og fagets lærere i tillegg signaliserer at de ikke interesserer seg for at studenter lærer å skrive innenfor fagets rammer, kan dette virke forsterkende på forestillinger om at man selv kanskje ikke er en som ikke skriver, eller «kan skrive».

Kommentarer: Hva syns andre om min skriving?

Ett av temaene i kapittel 4 var hvordan andres kommentarer, tilbakemeldinger og veiledning hadde hatt betydning for informantenes forestillinger om skriving, og om seg selv som skrivende. Det er rimelig å anta at forestillingen om å være en som «kan» eller «ikke kan» skrive, formes relativt tidlig. Men forestillinger kan endres, og nye erfaringer kan legge seg over gamle. C, som «alltid» har fått kommentarer for manglende rettskriving, fikk et nytt og mindre problemorientert forhold til egen skriving gjennom rådet om å *hive seg utpå*. Rådet nevnes flere ganger gjennom intervjuet, og siden han omtaler det som en «stor frihet» har han tydeligvis tatt det til seg og brukt det til å forme seg selv som skrivende fagperson.

A har også fått et råd som nevnes flere ganger, kanskje i en kritisk fase der hun prøvde å finne ut av hvordan hun kunne utvikle seg videre, og ba om hjelp til dette fra en «portvokter», norsklæreren på videregående, nemlig beskjeden om at *det er litt kompakt*. Dette rådet, som ble uttalt som en mangel ved teksten, *kunne* vært gitt på en mer anerkjennende måte gjennom å si hva A kunne gjøre *mer* av, nemlig å utdype og forklare med tanke på en *leser*. Utsagnet om det kompakte blir gjentatt i ulike faser av intervjuet, noe som tyder på at det har gjort inntrykk og må bearbeides.

Når det gjelder N, nevner han flere ulike episoder der han fikk høre at han *skriver så godt*. N ble oppmuntret til å skrive av familien og senere av eldre kolleger og sin veileder. Et konkret eksempel på hvordan han ble møtt som skrivende, var når han og hans mor satt sammen og «drakk te, og gumlet kaker og knattet setninger» mens moren foreslo alternative formuleringer som han prøvde ut. Den gode stemningen av trygghet og fellesskap var den anerkjennende rammen for Ns tidlige arbeid med ord og setninger. Når N omtaler sin egen skriving i dag, snakker han flere

ganger om å finne de rette ordene, og at de kommer til å dukke opp så lenge han har bestemt seg for det, og ikke gir opp.

Men å stadig bli rost for å være flink til å skrive, er ikke nødvendigvis bare fruktbart. I enkelte tilfeller kan det oppleves som *ufortjent* dersom man selv har lett for det, mens andre må jobbe hardt med skolearbeid og studier. A forteller om hvordan det er å ha et ambivalent forhold til ros: Dersom rosen og resultatet kommer for lett, blir det vanskelig å ta den alvorlig. I stedet for å jakte på ros, ble A «en hund etter motstand». For hva ligger i en positiv tilbakemelding? Et ønske om å være hyggelig, eller en verdsettelse av teksten?

Ambivalensen omfatter kanskje også den sammensmeltingen mellom skriveren og teksten jeg nevnte tidligere; for er det ikke noe suspekt, noe kunstig og utvendig ved å identifisere seg for mye med det skrevne? Og kanskje særlig når det gjelder det akademiske språket, som ofte kan virke kunstig og oppstyttet? Her tenker jeg at veien til det egne uttrykket noen ganger vil måtte lede forbi – og på baksiden av – det dyktige og «skoleflinke». For noen kan det bety å skrive i et mer talenært, rikt språk. For N betød det å legge av seg en elegant form, og heller bli *dønn ærlig*. For C gjaldt det å «hive seg utpå» og legge til sitt eget. Mens for studenten O var det nødvendig å få anerkjennelse for at den måten hun skrev på, var en måte som leseren kunne forstå.

Fremmedgjørende skriving

Den motviljen, eller ambivalensen, som noen kan oppleve med hensyn til sin faglige identitet kan også oppstå i forholdet til sitt eget verk. Spesielt når det gjelder faglig, akademisk skriving, der språk og stil følger bestemte konvensjoner, kan mange oppleve sin egen tekst som for stiv, oppstyttet, tørr, kort sagt fremmed. Hvem er det jeg'et som skriver, hvis man kanskje ikke engang får lov til å skrive ordet *jeg*? Et begrep som kan belyse et slikt forhold mellom forfatter og verk, er *fremmedgjøring*, som i tradisjonen etter Hegel er det motsatte av identitetsutvikling gjennom anerkjennelse.⁶⁵ Fremmedgjøringsbegrepet uttrykker hvordan menneskets

---

65 Honneth, *Kamp om anerkjennelse*.

opplevelse av å høre til i verden blir preget av hvordan vi omformer den gjennom vårt arbeid. Dersom et arbeid skal være identitetsskapende, må vi kunne kjenne igjen det vi har laget som *vårt* verk, fordi vi har satt vårt avtrykk på verket, eller i det minste at vi kan forstå og stå inne for det. Men når vi ikke kan gjenkjenne noe av oss selv, i form av et avtrykk i noe vi har frembragt, vil arbeidet virke fremmedgjørende.

Selv om fremmedgjøring først og fremst er et samfunnsmessig begrep, er det på individnivå at den som skaper noe, kan kjenne seg igjen i det man selv har skapt. Dette blir helt tydelig når det gjelder skriving, der verket (teksten) i større eller mindre grad preges av den personen som har frembragt den. Da O fortalte at hun ikke kunne skrive på den måten veilederen prøvde å få henne til å skrive, og heller ikke forsto hva som var forventet av henne, var situasjonen fremmedgjørende for O. Kravene til språk og skriving var ikke bare påført utenfra, men i tillegg uforståelige, altså fremmede for henne. For å kunne oppnå en situasjon der anerkjennelse er mulig, trengte O å erfare at også hun kan bidra som en deltaker hvis unike bidrag verdsettes i et sosialt fellesskap.⁶⁶

Sosial skriving: ut av bobla

Jeg følte rett og slett at det var noe arrogant ved å skrive.

— Toril Moi

Som barn dannet A seg en oppfatning av at det er noe egoistisk ved det å skrive. Dette er en interessant påstand som flere vil kjenne igjen. For hvorfor bruke tid på noe så unyttig som skriving? Forfatteren Nina Lykke forteller at for å få skrevet noe som helst, måtte hun begynne med å nedkjempe denne forestillingen hos seg selv.⁶⁷

En av mine bekjente er ansatt ved et amerikansk universitet. Da vi skulle gjøre et større arbeid sammen, fikk han beskjed av familien at det var egoistisk av ham å isolere seg for å skrive – selv om han jobbet i et publish-or-perish-system der han vil miste stillingen (som forsørger)

66 Honneth, *Kamp om anerkjennelse*.

67 Referert i Storø, *Du må skrive!*

hvis han ikke publiserer jevnlig. Men siden det knapt er mulig å fullføre et stykke akademisk tekst uten å isolere seg i noen grad – ikke minst mentalt – er det forståelig at skriveprosessen kan fortone seg som egoisme for dem man isolerer seg fra.

En annen ting som kan tolkes som egoisme, er at når man er dypt inne i en kreativ (skrive-)prosess, vil omverdenen ta karakter av å være enten ressurser for, eller hindringer mot, skrivningen. Det var dette Karl Ove Knausgård manifesterte i *Min kamp*, når han ikke klarte å skaffe seg alenetid for å skrive noe fiktivt, men i stedet tok tiden og ideene fra det vanlige livet og menneskene der, inkludert sin egen partner og deres barn. Når både C og N forteller om at de finner inspirasjon til skriveprosessen når de gjør husarbeid, går til jobben eller gjør andre hverdagslige aktiviteter, er jo verdens tilfældigheter i en viss forstand også blitt til midler for dette ene: skriveprosjektet. En slik tilstand av flyt, der små og store innfall åpner nye luker inn i skrivearbeidet, er for mange den beste, mest euforiske og tilfredsstillende fasen.⁶⁸ Det fins også eksempler i litteraturen der denne mekanismen slår over i kynisme, som når venner, bekjente og familie skrives inn i romaner på måter som gjør at de, med rette, føler seg *brukt*. Selv om litteraturen er viktig, kan den ikke stå over ethvert annet etisk hensyn; men dette er kanskje mer åpenbart for alle andre enn for den som skriver.

For det er en annen tilværelse å arbeide med skrivning enn å ha en annen jobb. Skrivningen skjer ikke av seg selv, og prosessen kan ha store omkostninger. Og kanskje hjelper det ikke å *ønske* at man kunne skrive dersom man ikke *våger* det det innebærer. På et eller annet tidspunkt må man frivillig gå inn i en bobletilværelse – alene eller sammen med andre – og bli der til det ikke er mer å gjøre inne i bobla. Valget om å skrive «på alvor» påvirker resten av tilværelsen. Å bli en som skriver innebærer et sprang, og valget om å springe vil kanskje være større for den som kommer fra ikke-boklig bakgrunn. Dels innebærer det sterkere grad av løsrivelse og større trusler mot identiteten, dels er tilgangen på relevante rollemodeller og verdsettelsesmønstre svakere enn for et akademikerbarn som følger en opptråkket sti. I tilfeller der det skriftlige språket er langt unna det

---

68 *Skriveboka*, av Merete Morken Andersen, har mange vidunderlige beskrivelser av skrivefasens ulike aspekter.

daglige talespråket kan det bli vanskelig å samkjøre språket man bruker på studiet eller jobben med det som passer hjemme. Ambivalensen mot den nye identiteten som lesende og skrivende – og skyldfølelse for å ha valgt bort den gamle identiteten som verdsettes av familie og oppvekstmiljø – er da også et velkjent, litterært tema.⁶⁹

Men det finnes jo andre måter å være skrivende på enn den den monomane, hensynsløse forfattertypen. Å skrive og produsere tekster sammen med andre gir tilgang til en annen type verdsettelseserfaringer. Samskriving, der meningen skapes intersubjektivt, er en kilde til gjensidig anerkjennelse og en tilfredshet – eller stolthet – som på mange måter kan være lettere å ta inn over seg enn hvis man står alene. Samskriving innebærer også et visst tap av kontroll over produkt og prosess, med åpning for erfaringer av tillit og fellesskap. Det er interessant å se hvordan spesielt A og C framholder samskriving som en kilde til skriveglede og mening.

Essensen av anerkjennelse

Essensen av Honneths teori om identitetsdannelse er at vi må oppleve bestemte anerkjennelseserfaringer for å bli i stand til å betrakte oss selv som personer som er gjenstand for ulike former for verdsettelse. Den andre siden av denne dialektikken er at vi blir i stand til å utfolde oss som slike personer. Noen eksempler kan illustrere dette. For å bli i stand til å betrakte oss selv som noe bestemt, for eksempel som forsker eller forfatter, trenger vi andre. Vi trenger å erfare at andre ser på oss som en *slik* person, med visse egenskaper og kvaliteter. Gjennom de andres blikk, henvendelser, omtale av og reaksjoner på oss, kan vi *internalisere deres oppfatninger om hvem vi er*. Det er selvsagt ikke umulig å gjøre alt dette selv: vi kan alltid fortelle oss selv at vi er forskere eller forfattere uten tanke for hva andre mener, men da vil det ikke være *erfart*. For å erfare oss selv som noe bestemt for andre, trenger vi andre. Det er heller ikke likegyldig hvem de andre er. Ros fra mamma har ikke samme virkning

---

69 Elena Ferrante har utforsket dette temaet i Napoli-kvartetten, der den unge Elenas vei mot stadig høyere utdanning var en gradvis og smertefull løsrivelse fra familien, nabolaget og ikke minst, fra den «vulgære» napolidialekten. Til syvende og sist ble hun imidlertid aldri – trass sin suksess som akademiker og forfatter – kvitt assosiasjonene: ekkoet av sin egen bakgrunn i andres ører.

som kollegers anerkjennende tilbakemeldinger. For å kunne respektere andres verdsettelse av oss selv, behøver vi relevante og kompetente andre.⁷⁰ Anerkjennelsen er med andre ord gjensidig. Den interessen og fascinasjonen som forfattere opplever fra ukjente lesere er smigrende, men tilfredsstillelsen er flyktig. Interesse og oppmerksomhet fra kollegaer derimot, vil kunne anerkjennes av oss som verdifullt. Ros fra en veileder erfares som verdifull anerkjennelse, mens ros fra tante og onkel er koselig, men intetsigende i faglig sammenheng.

Dette betyr at den personen vi erfarer at vi er, har blitt til gjennom andres reaksjoner, forventninger, kommentarer og tilbakemeldinger som har blitt mer eller mindre bearbeidet. Disse erfaringene er preget enten av anerkjennelse – av våre grunnleggende behov, uttrykk, krav og bidrag – eller i motsatt fall, av krenkelse, overseelse eller misaktelse. Når det gjelder skriving, blir denne dynamikken helt bokstavelig. Andre leser og bedømmer våre tekster som bra, dårlige, interessante, lovende, intetsigende, uklare og så videre. Men *hva* er det de bedømmer når de leser? Er det selve sjelen som gjenspeiler seg der, eller er det kanskje et utkast til noe som *kan* bli noe? Slike forhold vil være helt avgjørende for hvordan vi tolker andres kommentarer. Hvis det er vi selv som står der på papiret og skjelver, altså et «jeg» som lurar på om jeg kan skrive, vil det å bli lest kunne være avslørende, og potensielt truende. I skrivepedagogikken er derfor noe av det første man tar for seg at å skrive er å skrive og revidere *utkast*. Det er ikke «jeg» som står der på papiret. Det er et utkast til et *svar* på, eller en utforsking av noe som det er min oppgave å finne.

Å få strøket ut store deler av sin tekst, kan gi en opplevelse av utilstrekkelighet og skam. For der anerkjennelse gir uttrykks glede, er misaktelse forbundet med skam.⁷¹ Skriving kan være blottgjørende på en mye tydeligere måte enn tale. Samtidig er det for mange et presserende ønske om å kunne skrive, å sette spor etter seg på en måte som kan respekteres uten å virke selvopptatt eller latterlig. I neste kapittel skal vi se på ulike måter å ta imot skrivere på, med innsikter fra blant annet anerkjennelsesteori og prosessorientert skriving.

---

70 Honneth, *Kamp om anerkjennelse*.

71 Honneth, *Kamp om anerkjennelse*, 146.